

עבודת הצדקה

בהמשך הפרשה מספרת התורה על הגזירה הקשה שגזר הקב"ה על העיר סדום ותושביה, כמו שכתוב: רככה לכ תאו לאה סירעה תא רופהיו, סימשה נמ'ה תאמ שאו תירפוג הרומע לעו סודס לע ריטמה 'הו" ואת כל יושבי הערים וצמח האדמה" (בראשית יט, כד-כה).

ודבר זה נגזר עליהם משום שחקקו חוק האוסר לתת מדרך כף רגל בעירם לעניים עוברי דרכים, באומרם: ורמאו וזירכה פאו, (א, טק וירדהנס האר) "וננוממ רסחל אלא ונילא סיאב ויאש, סיכרד ירבווע ונל המל" שכל מי שיתפס מחזיק ידו של עני בפת ישרף באש (פדר"א כה). ומכך נלמד שכל עיר, עסק, מוסד, בית וכו' שמסלקים ממנו את העניים, ונמנעים מלתת צדקה ביד רחבה, אף הקב"ה מסלק את אורו והשפעתו מהם, וסופם חורבן ושמוון כחורבן העיר סדום.

וזהו שנאמר בנוגע למצות נתינת צדקה לעניים: "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחיק האביון, כי פתוח תפתח את ירך לו" - שדוקה וושלב ושוירפש, ריבת אגרד ונה "חתפת חותפ" תוביתה תחתש ארקמה ימעטו, (ח-ז, וט סירבד) המדרגה תשבר, והיינו שמי שאינו מקיים את מצות "פתוח תפתח" ונמנע מלתת צדקה לעניים ביד רחבה, סופו שישברו לו כל מדרגותיו והצלחותיו הן בגשמיות והן ברוחניות, עד שלא ישאר מהן מאומה רח"ל.

ובזה יובן מה שמסופר בגמרא (בבא בתרא י, א) שפעם רב פפא היה עולה במדרגות ונשברה המדרגה שתחתיו וכמעט שנפל ונפצע. הוא ערך חשבון נפש עם עצמו מפני מה ארע לו מקרה שכזה, עד שאמר לו חייא בר רב מדפתי: "שמא עני בא לידך ולא פרנסתו". והיינו משום שידע חייא שטעמי המקרא שתחת התיבות "פתוח תפתח" הן דרגא תביר - המדרגה תשבר כנ"ל, וכשראה שהמדרגה שתחת רגליו של רב פפא נשברה הבין שזה ארע לו משום שנמנע מלתת צדקה.

ומה שנאמר "פתוח תפתח" בלשון כפולה, יתבאר על פי דבריו הקדושים של מורנו הבעל שם טוב על הנאמר: "ה' צילך" (תהלים קכא, ה), שכשם שצילו של האדם מתנועע כפי תנועות האדם ולא אחרת, כך הקב"ה נוהג עם האדם ממש כפי שהאדם נוהג עם זולתו. וכן אמרו חז"ל (שבת קנא, ב) "שכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים", ולמדו זאת ממה שנאמר: "ונתן לך רחמים וריחמך" (דברים יג, יח).

ולפי זה יש לומר שמה שנקטה התורה הלשון "פתוח תפתח", זהו כדי לרמוז לאדם שכאשר יפתח את ליבו ואת ידו, ויתן ויעניק מממונו לאחיו האביון, מיד יפתח לו הקב"ה את כל שערי השמים - שערי בריאות, שערי פרנסה טובה, שערי הצלחה ועוד ועוד. וכוונת התורה היא שכאשר "פתוח" לזולת, ממילא "תפתח" גם לעצמך.

ובזה יבואר מה שמסופר בפרשתנו שכששמעו אנשי סדום על האורחים (המלאכים) שבאו להתארח בצל קורתו של לוט, מיד "נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה" (בראשית יט, ד) "ויגשו לשבור הדלת" (אי, טש) "חתפה אוצמל ואליו" סירוונסב סיכאלמה סתוא וכה זאו, (ט, טש)

והיינו כי האות דל"ת רומזת לדלים ולעניים, שהרי דל"ת היא מלשון דלות (ראה שבת קד, א), ואנשי סדום ביקשו "לשבור הדלת", כלומר לשבור את הדלים והעניים, ולא לתת להם מדרך כף רגל בעירם. וכיון

שאנשי סדום לא פתחו את ידם לעניים, על כן גם הקב"ה לא פתח בעדם את שערי השמים - "וילאו למצוא הפתח".

ושמור בליבך עמוק עמוק את המאמר שהיה שגור בפייהם של זקני החסידים שבדורות הקודמים: "אהוב יהודי - וה' יתברך יאהב אותך. עשה טובה ליהודי - וה' יתברך יטיב עמך. קרב יהודי - וה' יתברך יקרב אותך" (היום יום כז' חשוון).

